

TÜRKİYE'DE SANATSAL İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN 1 YILI

SANA ÖZGÜRLÜĞÜNÜ İZLEME PLATFORMU (SÖZ)

TÜRKİYE'DE SANATSAL İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ YILLIK RAPORU - 2023

Giriş

2023'ün ilk günlerinde hayata geçen Sanat Özgürlüğünü İzleme Platformu (SÖZ Platformu) projesi, yıl boyunca Türkiye'de yaşanan sanatsal ifade özgürlüğü ihlallerini, konuyla ilgili kurumların özgürlük adına attığı adımları ve kazanımlarını takip ederek raporladı. Platform, sistemli ve kesintisiz bir izleme çalışması yürüterek düzenli aralıklarla yayınladığı raporlarda sansürden etkinlik yasaklarına, hedef gösterme ve saldırılardan ekonomik baskılara birçok farklı kategoride sanatsal ifade özgürlüğüne dair tehditleri kayıt altına aldı.

Özgürlük için Friedrich Naumann Vakfı'nın (FNF) Doğu ve Güneydoğu Avrupa Bölge Ofisi (Sofya) tarafından desteklenen SÖZ Platformu'nun ürettiği haber içerikleri, hazırladığı raporlar ve sanat özgürlüğüne dair röportajlar, bağımsız ve kâr amacı gütmeyen bir web sitesi olan reportare.com sitesinde anlık olarak yayımlandı.

Bu bağlamda yıl boyunca **344 haber, 29 rapor ve 13 röportaj** yayımlanmış oldu. 2023'te sanatsal ifade özgürlüğüne dair yaşanan gelişmeleri nicel ve nitel olarak raporlamaya özen gösteren SÖZ Platformu, bu gelişmeleri şu ana başlıklar altında derledi:

- Sansür / otosansür ve cezalar
- Etkinlik iptalleri ve yasakları
- Ekonomik baskılar
- Davalar ve hukuksal engeller
- Telif hakkı ihlalleri ve kazanımları
- Mekânsal kısıtlamalar
- Sınır dışı kararları ile yurt dışı yasakları ve vize engelleri
- Grev, eylem ve örgütlü direnişler
- İfade özgürlüğü kazanımları

YASAKLAMA SÜRECİNDE ÖNE ÇIKAN TEMEL GEREKÇELER

Platform, bir yıl içerisinde elde ettiği tüm verileri genel olarak değerlendirdiğinde sanatsal ifade özgürlüğünü kısıtlama gerekçesi olarak en çok kullanılan argümanların "**toplumun birlik ve bütünlüğünü korumak**" ve "**gençlerin ahlakını bozacak etkinlikler için tedbir almak**" olduğunu gördü. Bu bağlamda en çok hedefte olan sanatçı ve sanatsever kategorileri **Kürtler, kadınlar ve LGBTİ+'lar** oldu.

Genel ahlaka aykırılık ve güvenlik en fazla başvurulan kısıtlama ve hedef gösterme argümanları olarak ortaya çıktı. Bu bağlamda:

- Dizilerde yer alan öpüşme, sevişme sahneleri “genel ahlaka aykırı davranışlar” olarak değerlendirildi.
- Alkol kullanımı, gençlerin kadın ve erkek birlikte eğlenmeleri benzer biçimde “genel ahlaka aykırılık” ve “güvenlik” temelli kısıtlamalara gerekçe oluşturdu.
- Kürt, Ermeni ve Rum sanatçılar “milli ve manevi hassasiyetler” gerekçe gösterilerek etkili resmi ya da siyasi kurum ve kuruluşların mensupları tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak hedef gösterildiler. Bu hedef göstermeler sonucunda birçok etkinlik iptal edildi. Bu hedef gösterme ve saldırıların en uç boyutu, bir sokak sanatçısının öldürülmesine kadar ulaştı.

RTÜK'ÜN YILI 2023

2023 yılında Türkiye’de sansür gündemi en çok Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) uyarı ve cezalarıyla meşguldü. RTÜK uyarı, çok yüksek para cezaları, yayın durdurma ve ekran karartma cezalarıyla 2023’ün en etkin sansür ve kısıtlama aygıtı olarak görev yaptı.

RTÜK **13 dizi, 3 müzik video klibi, 1 radyo programı ve 1 kitap tanıtımına ceza** verdi. Ayrıca dijital platformlar ve dizilerle ilgili **2 soruşturma** başlattı, **1 uyarı** yayımladı. **2 film ve 2 dizi için açıkça sansür** uygulanırken kültür alanındaki pozisyonlara yönelik atamalar da sansür gündeminin bir parçası olarak tartışma konusu oldu.

Dava, soruşturma, gözaltı ve tutuklamalar da 2023 yılında sanatçı ve sanatseverler için birer tehdit oldu.

Bu süreçte sanatsal aktivitede bulunduğu için **91 kişi gözaltına** alındı, **2 kişi tutuklandı, 7 kişiye soruşturma** açıldı ve **34 kişi yargılandı. 10 sanatçıya ise hapis ya da para cezası** verildi.

İktidarın muhafazakâr kültürel hegemonya kurma projesiyle paralel olarak festival ve konserler yıl boyunca iktidar yetkilileri ve muhafazakâr medyanın hedefindeydi. Yıl boyunca toplam **35 dernek ve siyasal parti**, gençliğin ahlakının bozulduğu, geleneksel Türk ve Müslüman aile yapısının hedef alındığı gerekçeleriyle **festival ve konserlerin yasaklanması çağrısında** bulundu. Bununla paralel olarak **31 konser/festival, 2 sergi, 2 edebiyat etkinliği, 2 film gösterimi, 1 tiyatro oyunu ve 1 kitap fuarı iptal edildi/yasaklandı.**

Sadece müzisyenler değil, birçok farklı sanat dalından sanatçı gerek iktidar yetkililerinin gerekse iktidara yakın medya organları ve sosyal medya hesaplarının hedef göstermesine maruz kaldı. Özellikle **6 Şubat depremi sonrası verdikleri insani tepkiler, gönüllü yardım inisiyatifleri ve sahada gördükleri olumsuz durumlara ilişkin** yaptıkları eleştirel açıklamalar nedeniyle **12 sanatçı doğrudan ya da dolaylı biçimde hedef gösterildi.**

Ayrıca **kadın, LGBTİ+ ve hayvan haklarını savundukları gerekçesiyle 5 sanatçı, 1 dergi ve 1 sergi hakaret ve tehditle karşılaştı;**

Filistin-İsrail çatışmayla ilgili herhangi bir açıklamada bulunmadığı gerekçesiyle bir yönetmenin filmine boykot çağrısı yapıldı.

Hedef göstermenin son noktası ölüm tehditleri oldu. **1 sanatçı ve 1 film gösterimi ölüm tehditleriyle karşılaştı; 1 sokak sanatçısı ise öldürüldü.**

Sanatsal ifade özgürlüğü 2023 yılında vize/sınır dışı kararı ve yurtdışına çıkış yasağı gibi yeni engellerle karşılaştı. 2023 yılı boyunca **6 sanatçı vize alamadığı** için programını iptal etmek zorunda kalırken **5 sanatçı için sınır dışı kararı, 1 sanatçı içinse yurtdışına çıkış yasağı** verildi.

KİTAPLARA RENKLİ POŞETTE SATILMA KARARI

Yayıncılık dünyası da sanatsal ifade özgürlüğüne yönelik baskılardan payını aldı. 2023 yılında **3 kitap muzır ilan edildi** ve poşette satılmalarına karar verildi. **1 kitap için basım/yayım yasağı konuldu** ve toplatma kararı çıkarıldı. Ayrıca cezaevlerine kitaba erişime yönelik engeller de söz konusu oldu: **3 kitap, gerekçe gösterilmeksizin cezaevlerine alınmadı.**

2023 yılı Türkiye için ayrıca ekonomik krizle mücadele yılı oldu. Ekonomik gerileme, sanatsal alanı da olumsuz yönde etkilerken ekonomik kriz karşısında sanatsal ve kültürel faaliyetleri destekleyici önlemlerin alınmaması ya da kamu imkân ve kaynaklarının siyasal iktidara yakın olmayanlar aleyhine “seçici” kullanımı yeni bir susturma, baskı ve cezalandırma fırsatına dönüştürüldü. Ekonomik yetersizlikler nedeniyle **2 kitabevi/sahaf ve 3 dergi kapandı**, 1 dergi üç aylık yayın periyoduna geçti. Sel nedeniyle **1 sergi ve 1 sahaf ekonomik zarara uğrarken 1 tiyatro, yüksek kira nedeniyle sahne değiştirmek zorunda kaldı.** Sanatçılar ekonomik zorluklarla mücadele ederken **16 sanatçı hukuki dayanaktan yoksun biçimde işten çıkarıldı**, 2 oyuncu iş bulamadığı için intihar etti. Tüm bunların yanı sıra özel tiyatrolar, yüksek kiralara ve ekonomik zorluklar nedeniyle daha fazla ayakta kalamayacaklarına yönelik açıklamalarda bulundu.

Tüm bunların yanı sıra belediyelerin sanatsal faaliyetler için gerekli mekânları sağlamayı reddetmesi yahut dizilerin içerikleri nedeniyle mekân izinlerinin iptal edilmesi sanatsal ifade özgürlüğünü kısıtlayan unsurlar oldu. Sanatçıların bir yandan sanatlarını icra etmeye çalışırken diğer yandan ürettikleri eserleri topluma ulaştırabilme, duyurabilme, sergileyebilme ve tüm bunların sonunda yaşamlarını ve sanatlarını sürdürebilmek için gerekli maddi karşılığı alabilmek için de mücadele etmeleri gerekti. Telif hakkı ihlalleri, özellikle müzisyenlerin izinsiz kullanılan şarkılarında ve dizi/filmlerin telifsiz yayınlanmasında karşımıza çıktı.

2023 İTİRAZIN, DİRENİŞİN VE ÖRGÜTLENMENİN DE YILI OLDU

2023, sadece sanatsal ifade özgürlüğü ihlallerinin değil; bu ihlallere karşı örgütlü direnişin de yılı oldu.

Sendikalar, siyasi partiler ve vakıflardan oluşan **90 örgüt**, festivallere yönelik saldırılara karşı bildiri yayınlayarak **mücadele çağrısı yaptı.** Ayrıca ÇevBir ve TGS, yayınevi çalışanlarının örgütlenmesi için çağrıda bulundu.

SANSÜR/OTOSANSÜR VE CEZALAR

2023 yılında erişim engelleri, para ve yayın durdurma cezaları, yayın yasakları ve sanatçılara dönük politik baskı, sadece sanatçıların değil yayıncı kurumların da kendilerini sürekli açıklama pozisyonunda bulmasına neden oldu.

Baskıların, temelde belli bir yaşam tarzına dair içeriklere yönelik olduğu algısının güçlü biçimde yaygınlık kazanması, laiklik ilkesinin sanatsal ifade özgürlüğü açısından da önemini gözler önüne seriyor.

RTÜK'ün keyfi kararları; özellikle Kızılçık Şerbeti ve Kızıl Goncalar gibi "muhafazakâr aile yapısına ilişkin unsurları da içeren", muhafazakâr kişi ve toplulukların da olumsuz davranışlar sergileyebileceğine ilişkin örnekler sunan içerikler barındıran dizilere yönelik hedef göstermeler sonrası aldığı yayın cezaları, sanatsal ifade özgürlüğünün sınırlarını iyice daralttı. Yıl boyunca toplam 18 yayına ceza veren RTÜK, ayrıca dijital platformlar ve diziler için başlattığı 2 soruşturma ve 1 uyarı ile de yayın özgürlüğüne müdahale etmiş oldu.

Şubat

- Kanal D, Yavuz Turgul'un yönettiği Gönül Yarası filmindeki Kürtçe şarkı sahnesini keserek yayınladı.
- Kürtçe ve Türkçe yayın yapan Avesta Kitap'ın sitesine erişim engeli getirildi. Yayınevinin itirazları sonrası yeniden erişime açıldı.

Mart

- Zeynep Bastık'ın YouTube'da yayınladığı video klibinde alkollü içecek reklamı yapıldığı gerekçesiyle sanatçıya para cezası verildi.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), kadına yönelik şiddeti teşvik ettiği gerekçesiyle Show TV'de yayınlanan Kızılıcak Şerbeti adlı diziye yüzde beş para, beş kere de programı durdurma cezası verdi. Bir hafta yayınlanmayan dizi, Show TV'nin itirazları sonrası yeniden yayınlanmaya başladı.
- RTÜK, Selahattin Demirtaş'ın Dad isimli kitabını tanıtan Halk TV'ye yüzde beş para, beş kez de program durdurma cezası verdi. Halk TV'nin itirazı üzerine karar mahkemece durduruldu.

Mayıs

- Ay Yapım, "Aile" dizisindeki "ampul" sahnesinin siyasi mesaj vermediğine dair bir açıklama yayınladı. Dizideki bu sahneyle sosyal medyada Adalet Kalkınma Partisi'nin (AKP) amblemi üzerinden üstü örtük mesaj verildiği yorumları yapılmıştı.
- Yönetmen Kazım Öz, dijital platformların gösterime sokmadığı uzun metrajlı filmi "Zer"i, YouTube platformunda gösterime sokacağını açıkladı. Film bir Kürt müzisyenin yıllar sonra köyüne dönüşünü konu alıyor.

Haziran

- Manga kültürüne dair içerikler üretilen Türkçe çizgi romanlar yayımlayan manga ve Webtoon çeviri ekibine ait Jiangzaitoon'un internet sitesi erişime engellendi.
- İstanbul Şişli Kaymakamlığı #DirenAyol belgeselini "toplumsal infial uyandıracak, milli vicdanı ve insani değerlere dokunacak" gerekçesiyle yasakladı.
- Pride filminin gösterimi hakkında Kadıköy Kaymakamlığı yasak kararı aldı.
- Yaptığı bir konuşma ve sosyal medyadaki bir paylaşımı nedeniyle hedef gösterilen müzisyen Melek Mosso, verdiği konser sırasında özür diledi ve "Helalleşmek istiyorum" dedi.

Temmuz

- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'ndan (RTÜK) internet tabanlı platformlara yaptırım uyarısı yapıldı.
- Bursa'nın Büyükşehir ilçeğine bağlı Karaağz Mahallesi muhtarlığı kadın ve erkeklerin bir arada eğlenmesini "dinen uygun değil" denilerek yasakladı. Karar 1 Ocak 2024 tarihinden itibaren uygulanacak.

- Sabahattin Eyübođlu, Hasan İzzettin Dinamo, İbrahim Cudi Bey gibi Trabzonlu sanatçıların büstlerini depoya kaldıran Trabzon Büyükşehir Belediyesi, Necip Fazıl'ın heykelini dikti.
- RTÜK Netflix, Disney+, Prime Video, Mubi, beIN ve Blu TV'deki birçok yapıma "toplumsal ve kültürel değerlere ve Türk aile yapısına aykırı" olduğu gerekçesiyle para cezası uygulama kararı verdi.

Ağustos

- Disney Plus'ın Amerika Ermeni Ulusal Komitesi'nin çağrısı üzerine "Atatürk" dizisini yayınlamayacağı iddialarının ardından RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin, inceleme başlattıklarını açıkladı.
- Atatürk dizisini yayınlamaktan vazgeçtiği iddia edilen Disney Plus Türkiye'den bir yetkili, tepkilerin yurt dışına raporlandığını, bir kısım kullanıcının da hesaplarını iptal ettiğini açıkladı. Yetkili "tepkiler inceleniyor" dedi.
- RTÜK, Murat Boz'un klipi nedeniyle Power Türk'e ceza verdi. Yayıncı kuruluşa idari para cezası uygulandı.
- Devlet Tiyatroları Sanatçıları Derneği (DETİS), Cumhurbaşkanı Erdoğan imzasıyla Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'ne Tamer Karadağlı'nın atanmasına tepki gösterdi. DETİS, Tamer Karadağlı'nın son 24 yılda sadece bir tiyatro oyununda rol aldığını belirtti.
- 18. İstanbul Bienali için danışma kurulu tarafından küratörlüğe önerilen Defne Ayas'ın yerine kendisi de danışma kurulunda yer alan Iwona Blazwick'in göreve getirilmesi tartışma yarattı.
- RTÜK, NR 1 Türk ve POWER TV'ye yayınlandıkları müzik klipleri nedeniyle ceza kesti.
- Ankara 22. İdare Mahkemesi beş kez yayın durdurma cezası alan 'Kızılıcak Şerbeti' dizisine verilen cezayı ağır bularak iptal etti.
- Leyla Tanlar bikinili pozu nedeniyle TRT'de gösterilmesi planlanan "Selahaddin Eyyubi" adlı dizinin kadrosundan çıkarıldı.

Eylül

- "Kanun Hükümü" belgeseli, filmdeki bir kişi hakkında yargı süreci olduğu gerekçesiyle Altın Portakal Film Festivali'nde çıkarıldı.
- İlk defa televizyonda gösterilen Bergen filmi, ATV tarafından sansürlendi. Filmdeki âdet kelimesi, filmin sonunda yer alan İstanbul Sözleşmesi yaşatır ve küfür içeren sahneler kesildi.

Ekim

- Yalı Çapkını dizisinde içki içmekten bahsedilen bir sahnede ses kesildi ve öpüşme sahnesi "interneteye özel" ibaresiyle yalnızca çevrimiçi olarak sunuldu.
- Uluslararası Mülteci Filmleri Festivali'nin Bazar sahne aldığı kapanış konserinde halay çekildiği gerekçesiyle özel güvenlik görevlileri konseri engellemeye çalıştı.

- 8 bin 658 yıl hapse mahkûm edilen Adnan Oktar'ı konu aldığı "Kedicik" isimli belgesel, İhlas Haber Ajansı'nın telif hakkı itirazı nedeniyle yayından kaldırıldı. Daha sonra telif sorunu çözüldü ve belgesel yeniden yayınlandı.

Kasım

- RTÜK'ten İki Diziye Para Cezası: Star TV'nin "Sakla Beni" ve Fox TV'nin "Hudutsuz Sevda" adlı dizilerine "şiddete özendirici ve çocuk ve gençlerin zihinsel ve ahlaki gelişimine aykırı" sahneler gerekçesiyle para cezası verildi.

Aralık

- Kızıl Goncalar dizisindeki hayali tarikatın ismi Kırşehirli kızıdırınca tanıtım filmi değiştirildi.
- Pamukkale Üniversitesi'nde bir akademisyen devlet tiyatrosu oyuncularını kovdu.
- Aleyna Tilki, sahneye çıkmasının engellenmeye çalışıldığı söyledi ve müzik sektörünü eleştirdi.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, bakım kuruluşlarını ve kuruluşlarda kalan çocukların psikolojik gelişimlerini olumsuz etkileyebileceği gerekçesiyle Yargı dizisini RTÜK'e şikâyet etti.
- RTÜK'ten Kızıl Goncalar dizisine gözdağı: "Şikâyetler kayıt altına alındı"
- Kızıl Goncalar dizisinin yapımcısından açıklama: "Dizinin hiçbir gerçek kurum ya da kişiyle ilişkisi yoktur"
- "Resimli İstanbul Apartmanları" kitabının yazarı Güven Bayar, İBB Yayınları tarafından, Sinan Genim'in yazısını kitabına almadığı için yaptırımla karşılaştığını açıkladı.
- Kızıl Goncalar'ın yapımcısından açıklama: RTÜK'ün vereceği her karara saygılıyız.
- D&R, müşteri şikâyet gerekçesiyle 2024 Karga Kafası Ajandası'nı satmıyor.
- RTÜK, Kızıl Goncalar dizisinin yayımlandığı FOX TV'ye idari para cezası ile iki kez program durdurma cezası verdi. RTÜK Üyesi Tuncay Keser, Kızıl Goncalar dizisine verilen cezanın gerekçelerinden birinin "tereyağlı börek" sahnesi olduğunu belirtti.
- RTÜK, Pielas adlı filmdeki genelev sahnesini uygun bulmadı, Netflix'e ceza verdi.
- Kültür Bakanlığı "Bu Ülkede Neden Farklı Dillerde Sanat Yapılamıyor?" sorusuna yanıt verdi

HEDEF GÖSTERMELER/HAKARET VE TEHDİTLER/SALDIRILAR

Sanatçılara yönelik baskının bir boyutu da hedef gösterme/hakaretler ve buna bağlı olarak gelişen tehdit ve saldırılar oldu.

Özellikle iktidara yakın medya kuruluşları ve kültür-sanat alanında yetkili isimlerin sosyal medya üzerinden muhalif sanatçıları hedef göstermesi, nefret söylemine varan açıklamaların sanatçıları daha kırılgan ve savunmasız bir konuma ittiğini; tehdit ve saldırıların sonunda cinayete değin vardığını gözlemledik. 20 sanatçı, 1 dergi ve 1 dizi hedef gösterildi ve/veya hakaret ve tehdiide uğradı; 1 sergi ve 1 heykele saldırı düzenlendi; 1 müzisyen öldürüldü.

1 FESTİVAL VE KONSERLER HEDEFE

YIL BOYUNCA TOPLAM 35 DERNEK VE SİYASİ PARTİ, FESTİVAL VE KONSERLERİN İPTAL EDİLMESİ YÖNÜNDE ÇAĞRILARDA BULUNDU.

1

5 SANATÇI VE 1 DERGİ, KADIN, LGBTİ+ VE HAYVAN HAKLARIYLA İLGİLİ AÇIKLAMALARI NEDENİYLE HEDEF GÖSTERİLDİ

2

2 KADIN VE LGBTİ+'LARA KARŞI SALDIRILAR

2023 TÜRKİYE'DE SANATSAL İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU

2023 yılında sanatçılar, çeşitli kişi ve kurumlarca hedef gösterildi, hakarete uğradı, tehdit edildi, bazı sanat eserleri saldırıya uğradı.

3

3 6 ŞUBAT DEPREMİ SONRASI SANATÇILARA SALDIRI

12 SANATÇI, 6 ŞUBAT DEPREMİ SONRASI AÇIKLAMALARI NEDENİYLE İKTİDARA YAKIN İSİMLERCE HEDEF GÖSTERİLDİ

4

4 ÖLÜM TEHDİTLERİ VE CİNAYET

1 SANATÇI VE 1 FİLM GÖSTERİMİ ÖLÜM TEHDİTLERİYLE KARŞILAŞTI. 1 SOKAK SANATÇISI ÖLDÜRÜLDÜ.

SANAT ÖZGÜRLÜĞÜNÜ İZLEME PLATFORMU
SÖZ

Ocak

- AKP'nin İstanbul Büyükşehir Belediyesi grup sözcüsü Murat Türkyılmaz, İBB'nin üç ayda bir yayınlanan dergisi İST'i "LGBTİ propagandası yapıyor" diyerek hedef gösterdi.

Şubat

- Kahramanmaraş depreminden sonra bazı sanatçıların politik eleştiri içeren ifadeleri bazı medya gruplarınca hedef gösterildi. Müzisyenler Dilan Çıtak, Demet Akalın, Mustafa Sandal ve Sibel Alaş, komedyen Şahan Gökbakar, oyuncular Farah Zeynep Abdullah, Sezgi Mengi, Bülent Parlak, Orhan Aydın, Sermiyan Midyat ve Barış Atay iktidara yakın medya tarafından hedef gösterildi ve hakarete uğradı.

Mart

- Şair Ataol Behramoğlu, sosyal medya paylaşımı nedeniyle AKP İstanbul İl Yönetim Kurulu'ndan Servet Yazıcı ve AKP İstanbul İl Başkan Yardımcısı Halime Gökçe ile Yeni Akit ve Misvak yayın kuruluşları tarafından hedef gösterildi.
- AKP'li eski Ankara Belediye Başkanı Melih Gökçek, oyuncu Orhan Aydın'ı "kentsel dönüşüme karşı halkı provoke etmekle" suçlayarak "ikiyüzlü" ifadesiyle hakaret etti.
- Öpüşme sahnelerini "mide bulandırıcı" şeklinde tanımlayan Yeni Akit gazetesi, RTÜK'ü dizilere müdahale etmeye çağırdı.
- MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin basın danışmanı Yıldırım Çiçek deprem sonrası eksiklikleri dile getiren Ali Sunal'ı "ikiyüzlü olma" diyerek hedef gösterdi.
- Yeni Şafak yazarı Yusuf Kaplan, Show TV'de yayınlanan Kızılıcak Şerbeti dizisini, "mide bulandırıcısı" diyerek hedef gösterdi.

Nisan

- Ordu'nun Altınordu ilçesindeki Üç Kız heykeline dördüncü kez saldırı gerçekleşti.
- Sanatçı Ahmet Güneştekin'in mübadele ve göç sürecini anlattığı Gavur Mahallesi sergisine zarar verildi.
- Şarkıcı ve dansçı Serhat Kural, Twitter üzerinden ölüm tehdidi aldı.

Mayıs

- Sokak şarkıcısı, HDP gönüllüsü Cihan Aymaz, Ölürüm Türkiye'm şarkısını çalmadığı için öldürüldü.
- Oyuncu Merve Dizdar'ın Cannes'da En İyi Kadın Oyuncu Ödülü'nü alması üzerine pek çok AKP'li yetkili, hakaret ve hedef gösterme içerikli paylaşımlarda bulundu.

Haziran

- İktidara yakın medya organlarına ait sosyal medya hesapları müzisyen Melek Mosso'yu hedef gösterdi ve AKP'li Süleymanpaşa Belediyesi'ne Melek Mosso'nun konserini iptal etmesi yönünde baskı yaptı.

- Elle Style Awards Ödül Töreni'nde konuşma yapan oyuncu Eda Ece ile müzisyen Mabel Matiz ve Melike Şahin, iktidara yakın isimler ve bazı medya kurumları tarafından hedef gösterildi.
- Oyuncu Ahmet Mümtaz Taylan, Babalar Günü için sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda "Başta LGBTİ+ bireylerin babaları olmak üzere tüm babaların Babalar Günü kutlu olsun" ifadeleri nedeniyle iktidara yakın medya tarafından hedef gösterildi.

Temmuz

- İktidara yakın derneklerden açıklama: "Festivaller yasaklansın"
- İBB sergisini protesto eden grup, Feshane'ye girmek istedi, arbede yaşandı

Ağustos

- İktidar partisinin siyasi ortaklarından HÜDA PAR'ın Sosyal İşler Başkanı ve Parti Sözcüsü Yunus Emiroğlu belediyelerin düzenlediği konserleri hedef aldı. Emiroğlu "Eğlence adı altında ahlâki değerlerin hiçe sayılarak gençliğin ifsada sürüklenmesi asla kabul edilemez" dedi.
- Bargilya Kültür, Sanat ve Turizm Festivali kapsamında açılan Kuşlar isimli sergide yer alan Ender Güzey'e ait bronz heykelin başı çalındı.

Eylül

- Eğitim Vakfı, Genç Hareket gibi sekiz İslamcı/muhafazakâr dernek bir araya gelerek, AKP yönetimindeki Hüyük İlçe Belediyesi'nin düzenleyeceği Kırmızı Altın Geleneksel El Sanatları ve Gençlik Festivali'ne karşı ortak bildiri yayımladı.
- TCDD'nin şikayetçi olup dava açtığı "Nefrete karşı el ele" adlı film, ölüm tehditleri nedeniyle Kaos GL tarafından yayından kaldırıldı.

Kasım

- Nuri Bilge Ceylan'ın "Ahlat Ağacı" ve "Kuru Otlar Üstüne" filmlerin senaristi Akın Aksu, kendisini eleştiren sinema programı Kutsal Motor'un yorumcularına tehdit içerikli bir mesaj gönderdi.
- Hedef Gösterilen Sanatçı Pervin Chakar: "Anadilimde Şarkı Söylemek En Büyük Hakkım"
- TRT Müzik 2020 Yılında Yaptığı Pervin Chakar Paylaşımını Kaldırdı. Soprano Pervin Chakar CHP Genel Başkanı Özgür Özel'in konserine katılıp kutlaması sonrası, Kürt kimliği öne sürülerek hedef haline gelmişti.
- İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü "Türkçe edebiyat" sözüne gelen aşırı tepkiler nedeniyle etkinliği iptal etti. Etkinliği düzenlediği için hedef gösterilen Dr. Senem Timuroğlu, hakaret ve damgalama içeren paylaşımlar hakkında suç duyurusu yapacaklarını açıkladı.
- Yeni Şafak yazarı İsmail Kılıçarslan, Gazze için söz söylemediğini öne sürerek Zeki Demirkubuz'un yeni filmine boykot çağrısı yaptı.

Aralık

- Melike Şahin'in Feshane'deki konseri iptal edildi. Melike Şahin, konseri rüzgâr riski nedeniyle İBB'nin iptal ettiğini söylerken İBB, Melike Şahin'in ekibini sahneye çıkmaya ikna edemediklerini açıkladı.
- İBB'nin öğretmenler için düzenlediği konsere "şiddetli rüzgâr" gerekçesiyle çıkmayan Melike Şahin, 'Atatürk'e Saygı Albümü' projesinden çıkarıldı.
- Erdoğan'ın başdanışmanı Oktay Saral sosyal medya hesabından Altın Kelebek Ödül Töreni'nde hayvan haklarıyla ilgili bir konuşma yapan oyuncu Ecem Erkek'i ve programın sunucusu Cem Davran'ı hedef aldı. Ecem Erkek Cumhurbaşkanı Başdanışmanından sonra AKP'li Yücel Arzen tarafından da hedef gösterildi.
- Yeni Şafak'ın ve iktidara yakın tarikatların hedefi haline gelen Kızıl Goncalar dizisine RTÜK'ün inceleme başlatmasının ardından dizinin reklam afişlerine boyalı saldırı yapıldı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Mahinur Özdemir Göktaş, yakında dizi yapımcılarıyla "aile" konulu hassasiyetler hakkında RTÜK desteğiyle bir araya gelip konuşacaklarını söyledi.

ETKİNLİK İPTALLERİ VE YASAKLARI

2022'de başlayan ve özellikle kadın sanatçıların sahne aldığı konserlerin iptaliyle gündeme gelen etkinlik yasakları, 2023 yılında ayında artarak devam etti. Özellikle muhalif sanatçıların etkinliklerine yönelik sistematik bir baskı söz konusuken Haziran ayında LGBTİ+'lar ve kadınlar için söz söyleyen, siyasal iktidarla paralel duruş sergilemeyen sanatçılara yönelik bir ambargo uygulanmaya başlandı. Toplumsal olarak tüm ülkeyi etkileyen Maraş depremi sonrası yas adına öncelikle kültür sanat etkinliklerinin iptal edilmesiyle sanatın "eğlenceden ibaret" olarak lanse edilmesine yol açtığı gerekçesiyle eleştirildi. Resmi olarak 55 bin insanın hayatını kaybettiği, 10 milyondan fazla insanın doğrudan etkilendiği 6 Şubat depremleri sonrasında pek çok dayanışma konseri, oyunu ve etkinliği için çabalayan sanatçılar, sanatın iyileştirici ve birleştirici gücüne vurgu yaparak bu yasakları kınadı.

Konser ve festivallere dönük saldırılar, özellikle seküler yaşam tarzını hedef alan açıklamalarla paralel ilerledi. Konser ve festivallerde içki içilmesi, kadın-erkek bir arada eğlenilmesi bazı kesimlerce "gençliğin ahlakını bozan" eylemler olarak damgalandı. Bu hedef gösterme ve saldırılar, özellikle yerel yönetimlerin konser ve festivalleri keyfi şekilde iptal etmesiyle sonuçlandı. 2023 yılı boyunca **31 konser/festival, 2 edebiyat etkinliği, 2 film gösterimi, 2 komedi gösterisi, 1 tiyatro oyunu ve 1 kitap fuarı** siyasi sebeplerle iptal edildi ve/veya yasaklandı.

2023 TÜRKİYE'DE SANATSAL İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU

SANAT ÖZGÜRLÜĞÜNÜ
İZLEME PLATFORMU
SÖZ

Ocak

- Müzisyen Kasım Taşdoğan'ın Mardin Nusaybin'deki konseri polis tehdidi sonucu iptal edildi.

Şubat

- Maraş merkezli 6 Şubat depremi sonrası Kültür ve Turizm Bakanlığı tüm konser, oyun ve etkinlikleri süresiz iptal etti.

Mayıs

- Marsis'in solisti Korhan Özyıldız'ın Selçuk Balcı'yla birlikte 9 Mayıs'ta Rize'de vereceği konsere izin verilmedi. Konser, Fındıklı Belediyesi tarafından gerçekleştirildi.
- 35. ODTÜ Bahar Şenliği, Maraş depremi gerekçesiyle iptal edildi.
- İzmir Atatürk Lisesi'nin geleneksel vals gösterisi, İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ve dinci kesimlerin tepki göstereceği sebebiyle lise idaresi tarafından iptal edildi.
- AKP'li Tekirdağ Süleymanpaşa Belediyesi tarafından gösteri yapması için davet edilen yönetmen, senarist ve oyuncu Müfit Can Saçın'tın gösterisi, 'sosyal medya paylaşımları nedeniyle' iptal edildi.

Haziran

- Şair Ataol Behramoğlu'nun Bitlis Eğitim ve Tanıtma Derneği (BETAV) tarafından düzenlenen kitap fuarındaki söyleşileri iptal edildi. Behramoğlu, Kırmızı Bülten Genel Yayın Yönetmeni Mustafa Yüzer'in etkinliği hedef göstererek iptale neden olduğunu söyledi.
- Aldığı ödülü şiddet gören kadınlara ve LGBTİ+'lara ithaf eden müzisyen Melike Şahin'in 22 Temmuz Cumartesi günü Bursa Kültürpark'ta vereceği konser iptal edildi.
- Aldıkları ödülleri LGBTİ+'lara ve şiddet gören kadınlara ithaf eden Melike Şahin ve Mabel Matiz'in Denizli konserleri iptal edildi.
- Mor Dayanışma'nın 17 Haziran 2023 günü Kadıköy Muaf'ta düzenleyeceğini duyurduğu Mor Mikrofon Falan adlı stand-up gösterisi, Kadıköy Kaymakamlığından gelen telefon ve polisin mekâna uyguladığı baskı nedeniyle yapılamadı.
- ŞanoWan tiyatro ekibinin "Haylo Dîsa Tevlihev bû" adlı oyunu, Tatvan Kaymakamlığı tarafından gerekçe belirtilmeden iptal edildi.
- İktidara yakın sosyal medya trollerinin hedef göstermesi üzerine Samsun Çarşamba Belediyesi ve Çankırı Şabanözü Belediyesi, rapçi Eypio'nun konserlerini iptal etti.
- İstanbul'da Sultangazi Kaymakamlığı, Alevi kurumlarının düzenlediği Madımak Katliamı anma programını "Grup Yorum konser verebilir" gerekçesiyle yasakladı.
- Müzik Yorumcuları Meslek Birliği (MÜYORBİR) 1 Temmuz 2021 tarihinden bugüne uygulanan saat 24.00 sonrası müzik yasağının kaldırıldığını duyurdu.

Temmuz

- Hatay Samandağ'da 22 yıldır kesintisiz düzenlenen Evvel Temmuz Kültür ve Sanat Festivali kapsamındaki Grup Yorum'un halk konseri gerekçesiz yasaklandı.

- İktidara yakın derneklerin oluşturduğu Balıkesir Sivil Toplum Platformu “festivaller yasaklansın” bildirisini yayınladı, AKP’li Balıkesir Büyükşehir Belediyesi’nin Hande Yener’in halk konserini iptal etti.
- Milliyetçi gruplar tarafından sosyal medyada hedef gösterilen sanatçı Apolias Lermi’nin 21 Temmuz’da Kadırga Festivali’nde vereceği konser, Gümüşhane Özkürtün Belediyesi tarafından iptal edildi.
- Grup Yorum'un İstanbul Sultangazi’de düzenleyeceği “Deprem Dayanışma Konseri” kaymakamlık tarafından yasaklandı.
- Kiğı Dernekler Birliği (KİDEB) tarafından Bingöl’de 12-13 Ağustos tarihlerinde düzenlenmek istenen Doğa ve Kültür Festivali, Kiğı Kaymakamlığı tarafından “festival alanı yok” gerekçesiyle iptal edildi.
- Yozgat’ta Sarıkaya Belediyesi Ankara’nın eski belediye başkanı Melih Gökçek’in hedef göstermesinin ardından Cem Adrian konserini iptal etti. Gökçek, “İnanamıyorum... Ama merak etmeyin... Buna müsaade etmeyecek sorumlu yiğit insanlar var. Yarını bekleyin inşallah...” demişti.
- Sinop’ta 3- 6 Ağustos tarihleri arasında yapılması planlanan ve bu yıl dördüncüsü düzenlenecek Kuzey Fest Müzik Festivali, Sinop valiliği tarafından gerekçe gösterilmeden iptal edildi.
- Giresun’un Dereli ilçesinde düzenlenen geleneksel Kümbet Yayla Festivali’nin, geçen yıl Ağustos ayında yaşanan sel afeti nedeniyle bu yıl da yapılamayacağını Dereli Belediye Başkanı Zeki Şenlikoğlu açıkladı.
- Balıkesir’e bağlı Edremit Belediyesi, bu yıl altıncısı düzenlenecek olan Edremit Kitap Fuarı’nın, Cumhurbaşkanlığı Tasarruf Tedbirleri gerekçesiyle iptal edildiğini duyurdu.

Ağustos

- 3-6 Ağustos tarihlerinde 24 sanatçının katılımıyla Sinop’ta yapılması planlanan ancak Sinop Valisi Erol Karaömeroğlu’nun gerekçe göstermeden “uygun görülmemiştir” diyerek yasakladığı 4. Kuzey Fest yasağına yargıdan da “dur” çıkmadı. Organizatör firmanın yürütmeyi durdurma talebi ile Samsun 3. İdare Mahkemesi’ne yaptığı başvuruyu görüşen mahkeme, oy birliği ile Kuzey Fest yasağını onayladı.
- 21. Munzur Kültür ve Doğa Festivali’nde sahne alacağı duyurulan Grup Yorum, Grup İsyan Ateşi ve Ermeni dans grubu Veradardz Folk Grup, Tunceli Valiliği tarafından festivale ‘uygun’ bulunmadı. Üç grup da festival programından çıkarıldı.
- Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) hayat pahalılığını anlattığı “Muazzam Bir Sergi” adlı etkinliğe, Eyüpsultan Kaymakamlığı “mitinge dönüşme ihtimali” gerekçesiyle izin vermedi.
- Gökçeada’da açılması planlanan “Yeniden Buluşacağız: İmroz’un 1964 Belleği” sergisi baskılar sonucu iptal edildi.
- Bursa Valiliği, Bursa Nilüfer Belediyesi’nin düzenlediği 7. Nilüfer Müzik Festivali’ne kamp ve alkol yasağı getirdi. Belediye, yasa nedeniyle festivali iptal etmek zorunda kaldıklarını açıkladı.
- Tunceli Valiliği, Hay Dersim Kültür ve Sanat Dergisi tarafından düzenlenecek konseri gerekçesiz yasakladı.

- Samsun Valiliği, Bafra ve Atakum'da yapılması planlanan Murat Övüç Kadınlar Matinesi konserine izin verilmeyeceğini açıkladı. Valilik konserin, toplumun milli ve manevi değerlerine aykırı olduğunu öne sürdü.
- Müzisyen Gökçe'nin Afyonkarahisar'a bağlı Sandıklı 'da vereceği konser LGBTİ+ desteği yaptığı gerekçesiyle iptal edildi. Gökçe'nin Sandıklı'dan bir gün sonra Tekirdağ'ın Hayrabolu ilçesinde 31'inci Ayçiçeği Festivali'nde alacağı sahne de aynı gerekçeyle iptal edildi.

Eylül

- Tunceli Valiliği, grevde olan Fırat Elektrik Dağıtım A.Ş (FEDAŞ) işçilerinin Dersim Seyit Rıza Meydanı'nda düzenlemek istediği dayanışma konserine "uygun görülmemiştir" gerekçesiyle izin vermedi.

Ekim

- Ankara Valiliği, 64 ülkeden gelen kadınların katılımıyla Türkiye'de ilk kez yapılacak olan Dünya Kadın Yürüyüşü kapsamında yapılacak feminist yürüyüşü ve konseri yasakladı.
- Çukurova Rock Festivali yasaklandı: Gerekçe alkol kullanımı ve güvenlik.
- Adana İdare Mahkemesi, Adana Valiliği'nin Çukurova Rock Festivali'ni yasaklama kararına ilişkin yürütmeyi durdurma kararı verdi.
- Eskişehir Valiliği'nden Octoberfest Yasağı: Gerekçe kamu düzeni ve güvenliği.
- Mardin'de konser, tiyatro dâhil tüm etkinlikler yedi gün boyunca yasaklandı.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın düzenlediği 2. Sur Kültür Yolu Festivali iptal edildi. HÜDA PAR ve İslami kesimler, İsrail'in Filistin'e yönelik saldırısı nedeniyle festivalin iptalini talep etmişti.
- TRT, Cumhuriyetin 100. yıl özel etkinliklerini "Gazze'de insanlık dramı var" gerekçesiyle belirsiz bir tarihe erteledi.
- İsrail'in Gazze saldırısı sonrası üç günlük milli yas; konserler iptal.
- Dersim'de etkinlikler beş gün yasak; gerekçe kamu güvenliği.
- Migros, Filistin'e destek veren Fazıl Say'ın İsviçre konserlerini iptal etti. Türkiye Migros'tan bu haber üzerine "konser iptaliyle alakaları olmadığı" açıklaması yapıldı.

Kasım

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Atatürk Kitaplığı'nda düzenlediği İstanbul'u Yürüyerek Anlamak serisinin ikincisi, başlığında geçen "Türkçe Edebiyat" ifadesi nedeniyle sosyal medya lincine uğraması sonrası iptal edildi. Aralık
- Mezopotamya Kültür Merkezi'nin (MKM) 32'nci kuruluş yılı İstanbul Küçükçekmece'de düzenlemek istediği konser yasaklandı. Yasaklama kararı veren Küçükçekmece Kaymakamlığı gerekçe göstermedi.
- Boğaziçi Rektörlüğü LGBTİ+ ailelerinin hikâyesini anlatan filmin gösterimini engelledi
- ODTÜ'de tüm etkinlikler Rektörlük emriyle yasaklandı; Cars filminin gösterimi iptal edildi.

EKONOMİK BASKILAR

Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik kriz, tüm dünyada yaşanan kâğıt kriziyle de birleşince özellikle yayıncılık sektörünü derinden etkiledi. Sadece basılı yayın alanında değil, diğer sanatsal alanlarda da artan maliyetler, kültür sanat üretiminin ve erişiminin gittikçe daralmasına neden oluyor. Ayrıca sanatçılar, kendilerinin ya da ürettikleri eserin politik duruşu ya da sadece iktidarın görüşleriyle paralellik göstermemesi nedeniyle iş bulamama/işten çıkartılma gibi örtülü baskılarla mücadele ediyor.

2023 yılı boyunca **3 dergi ve 2 sahaf/kitabevi kapandı, 1 dergi üç aylık yayın periyoduna geçmek** zorunda kaldı.

İklim krizi kaynaklı felaketler de sanatsal alanı etkiledi. Sel nedeniyle **1 sergi ve 1 sahaf ekonomik zarara uğradı. 1 tiyatro**, yüksek kira nedeniyle **sahne değiştirdi**. İşten çıkarmalar da ekonomik baskıların bir türü olarak karşımıza çıktı. **16 sanatçı işten çıkarılırken 2 oyuncu**, iş bulamamanın da etkisiyle **intihar etti**.

2023 TÜRKİYE'DE SANATSAL İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU

EKONOMİK BASKILAR

Ocak

- Sokrates Dergi ekonomik kriz nedeniyle son sayısını 2023 Ocak ayında yayınladı.
- Uykusuz Dergi Ocak 2023 itibariyle yayın hayatına son verdi.

Şubat

- Netflix'te yayınlanan ulusal yapım Sıcak Kafa dizisi, reytingi düşük olduğu gerekçe gösterilerek yayından kaldırıldı.

Mart

- PTT, kitap ve dergilere uyguladığı ücret tarifesine %400 zam yaptı.
- Oyuncu Mehmet Aslantuğ, TRT 1'deki dizisinden görüşleri nedeniyle çıkarıldı.

Mayıs

- Kadıköy'ün tanınmış sahaflarından İmge Sahaf, zorlu piyasa koşullarına dayanamadı ve kapanma kararı aldı.

Haziran

- Parşömen çevrimiçi edebiyat dergisi 16 yıllık yayın hayatına son verdi.

Temmuz

- 72 özel tiyatronun oluşturduğu Tiyatro Kooperatifi, özel tiyatroların 'tacir' statüsünde görüldüğünü ve ağır vergi yükü altına alındığını açıkladı. Tiyatro Kooperatifi, 7 Temmuz 2023 günü açıklanan vergi yükünün azaltılmasını talep etti.
- Ankara'nın köklü kitapçılarından Evrensel, Temmuz ayı sonunda kapanacağını duyurdu.

Ağustos

- Rekabet Kurumu, sesli kitap hizmeti sunan Storytel firmasının Türkiye şubesine soruşturma açtı.
- Atatürk Kültür Merkezi'nde (AKM) sanatçılardan ve kurum çalışanlarından otopark ücreti alınmaması için imza kampanyası başlatıldı. AKM yönetimi 2009'da yıkıldıktan sonra 2021'de yeniden açılan binanın otopark hizmeti için sanatçılardan ve kurum çalışanlarından otopark ücreti almaya başlamıştı.
- İthaki Yayınları küçülme gerekçesi ile tazminat hakkı olmayan beş çalışanını işten çıkarttı. Eski çalışanlar da istifaya zorladı. Aralarında yayın yönetmeni Alican Saygı Ortanca'nın bulunduğu beş kişi ise istifa etti.

Eylül

- Tersane İstanbul'da 28 Eylül 2023 günü açılan Contemporary İstanbul'un 18. Edisyonu'nu su bastı. Contemporary İstanbul yönetimi hiçbir zararı karşılamayacağını açıkladı.

- 10 gün içinde iki oyuncu intihar etti. İntihar vakaları için açıklama yapan oyuncu Melek Baykal, “İş bulamayan binlerce hayali mezara sokuyoruz” dedi; oyuncu ve müzisyen Goncagül Sunar da “Bu 2. intihar vakası. Türkiye’de bazı oyuncuların iş yapamadıkları için, psikolojik ve ekonomik çok sıkıntıda olduğunun kim farkında acaba?” dedi.

Ekim

- Ayrıntı Yayınları, 28 Ekim – 05 Kasım 2023 tarihleri arasında yapılacak 40. Uluslararası İstanbul Tüyp Kitap Fuarı’na katılmayacaklarına dair bir açıklama yayınladı. Yayınevine göre Tüyp Kitap Fuarı son yıllarda düzenleyenlerin kazancına odaklandı, yayıncı ve okuyucuları gözetmekten uzaklaştı.

Kasım

- “Siyonist Yazarı Listesine Aldı” Gerekçesiyle Kitapyurdu’na Boykot Çağruları
- Yağmur Sularının Zarar Verdiği Ücra Sahaf’tan Dayanışma Çağrısı
- Notos Üç Ayda Bir Yayınlanacak: Geçtiğimiz aylarda ülke genel dağıtımını ekonomik gerekçelerle bırakan Notos edebiyat dergisi, aynı gerekçeyle üç aylık yayın periyoduna geçti.

Aralık

- Özel Tiyatrolardan İBB’ye özel tiyatro sahnelerine destek verme çağrısı yapıldı. Moda Sahnesi Sanat Yönetmeni Kemal Aydoğan, İBB’nin halk konserleri düzenlenmesine tepki göstererek, sanatçılara harcanan paralarla kendilerinin beş ay kiralalarını ödeyebileceklerini söyledi. KOMA Sahnesi yönetmeni Iğın Sönmez ve Tiyatro Merdiven de bu açıklamaya destek verdi.
- Bodrum Şehir Tiyatrosundan beş oyuncu işten çıkarıldı. Bodrum Belediye Başkanı Ahmet Aras, genel sanat yönetmenini savundu, oyuncularını suçladı.
- Gomidas tiyatro oyunu ekonomik kriz nedeniyle Surp Vortvots Kilisesi’nden ayrıldı. Oyun tiyatro sahnelerinde gösterilecek.

Kitap Yasakları

Yayıncılık dünyası bir yandan raporumuzun ilerleyen bölümlerinde ayrıntılandırılan ekonomik sorunlarla boğuşurken diğer yandan sansür ve yasaklara rağmen ayakta kalmaya çalışıyor.

Muzır Kurulu'nun, yetki alanına girmemesine rağmen yetişkinler için hazırlanmış kitaplara yönelik ardı ardına verdiği "muzır" kararları, kitapların toplanmasına, dağıtımının yasaklanmasına ya da kitapların poşet içinde satılmasına neden oldu. Bunların dışında keyfi yasaklar da özellikle edebiyat alanında sanatçıların mücadele etmek zorunda kaldığı bir alan olarak karşımıza çıktı. 2023'ün ilk altı ayında iki yetişkin kitabı hakkında muzır kararı verilirken bir kitap toplatıldı, bir kitapsa keyfi olarak yasaklandı.

Şubat

- İngiliz yazar Jeanette Winterson'ın Kafka Kitap tarafından yayınlanan kitabı Vişnenin Cinsiyeti, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu tarafından muzır ilan edildi.
- Ahmet Ümit'in Başkomser Nevzat: Tapınak Fahişeleri kitabı için muzır kararı verildi. Kitabın siyah poşette satılmasına karar verildi.
- Yavuz Ekinci'nin Rüyası Bölünenler adlı romanı için basım-dağıtım yasağı ve toplatma kararı verildi.

Nisan

- Aslı Erdoğan'ın "Artık Sessizlik Bile Senin Değil" adlı kitabı, hakkında yasak kararı olmamasına rağmen cezaevi tarafından yasaklandı.

Eylül

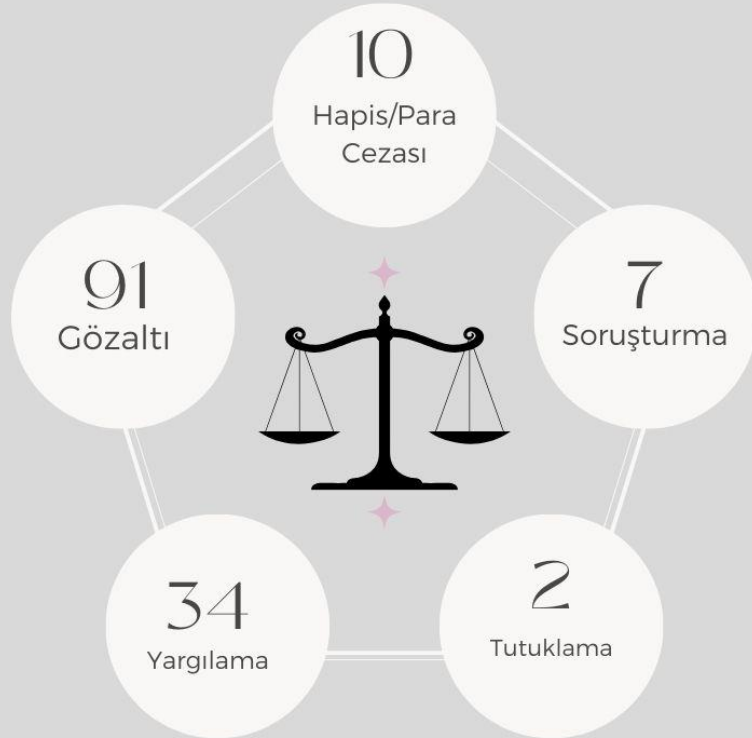
- Christine Baldacchino'nun "Morris Micklewhite ve Turuncu Elbise" adlı çocuk kitabına sansür uygulandı, artık sadece poşette satılacak. Kitap turuncu elbise giydiği için dışlanan Moris'in hikâyesini anlatıyor.
- Tutuklu yazar Rizgar Turhan'ın kaleme aldığı "Dilopek Ji Ava Jînê" ve "Cangoriyên Mişarê" adlı kitaplar, gerekçe gösterilmeksizin yazara iletilmiyor.

DAVALAR, HUKUKSAL ENGELLER

Türkiye'de siyasi iktidarın hukuku, sanatçıları kontrol altına almak ve kültür-sanat alanlarını kısıtlama aracı olarak kullandığı düşüncesini güçlendiren birçok uygulama yaşandı.

Sanatçılar gözaltı ve dava tehdidiyle karşı karşıya. Bu durum sansürü ve otosansürü besleyen bir ortam oluşturuyor. Sanatçıların üretimleri ve düşüncelerini ifade etmeleri nedeniyle hapis ya da para cezasına çarptırılması sanatsal ifade özgürlüğünün en temel anlamda tesis edilemediğini gösteriyor. Müzisyenlerden yönetmenlere, yazarlardan karikatüristlere ve sanatsal etkinliklere katılanlara kadar sanat alanında var olmaya çalışanlar, özellikle iktidar karşıtı içerik ürettikleri ya da bu tür etkinliklere katıldıkları gerekçesiyle davalarla yüzleşiyor. Bu durum, 2023 yılı boyunca gittikçe daha yoğun ve keyfi bir hale geldi. Özellikle seçim döneminde doğrudan muhalif ya da iktidarla aynı paralelde durmayı reddeden sanatçıların çok daha yoğun bir hukuki baskıya maruz kaldığını gözlemledik. Bu süreçte sanatsal aktivitede bulunduğu için **91 kişi gözaltına** alındı, **2 kişi tutuklandı**, **7 kişiye soruşturma** açıldı ve **34 kişi yargılandı**. **10 sanatçıya ise hapis ya da para cezası** verildi.

2023 TÜRKİYE'DE SANATSAL İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU HUKUKSAL ENGELLER

SANAT ÖZGÜRLÜĞÜNÜ
İZLEME PLATFORMU
SÖZ

Ocak

- Belgesel yönetmeni ve akademisyen Sibel Tekin hakkındaki iddianame kabul edildi. Örgüt üyeliği suçlamasıyla gözaltına alınıp tutuklandı. 30 Ocak'ta adli kontrol şartıyla tahliye edildi. Davanın ilk duruşması 23 Şubat'ta görüldü. 8 Haziran'da görülen ikinci duruşmada Tekin'e yönelik yurt dışı yasağı kaldırıldı.
- PEN üyesi Kürt yazar Gökhan Yavuzel İstanbul Havaalanı'nda Türkiye'ye girerken tutuklandı.
- Karikatürist Yaltak Gürbüz çizdiği karikatür nedeniyle 1 yıl 15 gün hapis cezası aldı. 9 Şubat'ta denetimli serbestlik kararı verildi.
- Cinsel saldırı sanığı Musa Orhan, kendisine hakaret ettiği gerekçesiyle müzisyen Melek Mosso'ya dava açtı

Şubat

- Tiyatrocu Metin Uca, oyunundaki bir repliği nedeniyle gözaltına alındı

Mart

- İmam Hatiplilere hakaret ettiği gerekçesiyle 2022'de yargılanmaya başlayan müzisyen Gülşen'in davasının üçüncü duruşması 1 Mart'ta gerçekleşti, 3 yıla kadar hapsi istendi. Mayıs ayında görülen duruşmada sanatçıya 10 ay hapis cezası verildi.
- Müzisyen Onur Şener'in öldürülmesi üzerine görülen davanın 8 Mart'taki duruşmasında tanıklar dinlendi. 31 Mayıs'ta gerçekleşen duruşmada tutuklu iki sanık için müebbet hapis cezası verildi.
- Oyuncu Berrak Tüzünataç'ın 2010'da özel görüntülerinin yayınlanmasının ardından özel hayatın ihlali gerekçesiyle dava açtı. Türkiye'de sonuçsuz kalan dava Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) taşındı. 7 Mart'ta AİHM "özel hayatı ihlal" kararı verdi.
- Halk müziği sanatçısı Yılmaz Çelik'e, örgüt üyeliği gerekçesiyle 2 yıl 1 ay hapis cezası verildi.
- Halk müziği sanatçısı Kutsal Evcimen'e Cumhurbaşkanı ve İç İşleri Bakanı'na hakaretten 11 ay 20 gün hapis cezası verildi.
- Cinsel saldırı sanığı Musa Orhan, oyuncu Farah Zeynep Abdullah'a açtığı hakaret davasını kazandı. Abdullah, 1.300 TL para cezasına çarptırıldı.
- Şair Ahmet Telli, Kobani anmasında yaptığı konuşma nedeniyle yargılandı. Davanın ikinci duruşması 21 Mart Dünya Şiir Günü'nde görüldü. Dava ertelendi.
- Bakur (Kuzey) belgesinin yönetmenleri Çayan Demirel ve Ertuğrul Mavioğlu, örgüt propagandası yapmak suçlamasıyla yeniden yargılanıyor. Yeniden yargılanmanın dördüncü duruşması 28 Mart'ta görüldü. 2015'te yayınlanan belgesel için açılan ilk dava, 18 Temmuz 2019'da karara bağlanmış, sanıklar ayrı ayrı 4 yıl 6 ay hapis cezası almıştı. Kararın istinafta bozulması üzerine yeniden yargılanma başladı.

Nisan

- Müzisyen Yeşim Salkım Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret ettiği iddiasıyla yargılandığı davada beraat etti.

- Türkiye’de, marketlerdeki artan fiyatlara ve enflasyona dikkat çekmek için AKP’li Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin fotoğraflarının da olduğu çıkartmalar hazırlayan tasarımcı Mahir Akkoyun gözaltına alındı. Gün içinde serbest bırakıldı.
- Görsel tasarım sanatçısı Berkay Kahvecioğlu'na, eserinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylediği "sürtükler" sözünü kullandığı gerekçesiyle Cumhurbaşkanı'na hakareten dava açıldı.
- PEN üyesi yazar Ercan Yılmaz, attığı bir tweet nedeniyle ifadeye çağırıldı.
- Oyuncu Hazal Kaya'ya Musa Orhan'a "hakaret" suçundan 2 yıl 4 aya kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı.
- Diyarbakır'da bulunan Aram Yayıncılık'a Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yürüttüğü bir soruşturma kapsamında baskın düzenlendi, harddisklere ve bazı arşiv kitaplara el konuldu.
- Müzik grubu Piiz'in davulcusu Mehmet Dudarık'ı darp ederek yaraladığı suçlamasıyla tutuklu yargılanan Bilge Kaan Korkmaz'ın tahliyesine karar verildi
- Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yürüttüğü bir soruşturma kapsamında birçok eve baskın düzenlendi. Tiyatrocular Yavuz Akkuzu, Elvan Köçer, Yıldırım Özcan Ateş, Sena Özbey, Şahperi Alphan Bayhan, Sadettin İnal ve müzisyen Devrim Demir gözaltına alındı.
- Kızılay'ı eleştirenlere "Be ahlaksız, namussuz, adi" diyerek karşılık veren Erdoğan'a ilişkin Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) hazırladığı görseli, "Sensin o" mesajıyla paylaşan oyuncu Cansu Gültekin'e "Cumhurbaşkanı'na hakaret" iddiasıyla açılan soruşturmada "konutu terk etmeme" cezası verildi.

Mayıs

- Musa Orhan, Farah Zeynep Abdullah'a ikinci kez hakaret davası açtı. Orhan ikinci davayı, ilk davanın aleyhinde sonuçlandığını duyuran Abdullah'ın kullandığı "aç köpek" ifadesi üzerine açtı.
- Cumhurbaşkanı ve Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın fotoğrafıyla hazırladıkları görsel malzemeleri sergileyen üç Boğaziçi Öğrencisi, 19 Mayıs günü gözaltına alındı. Öğrenciler 24 saat sonra serbest bırakıldı.
- MA Music Koordinatörü Aslan Aydoğan (Şêrko Kanîwar) da Almanya'dan dönerken Diyarbakır Havaalanı'nda gözaltına alındı. 23 Mayıs'ta gözaltına alınan Aydoğan, ertesi gün serbest bırakıldı.

Haziran

- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), Şarkıcı Gülşen Çolakoğlu'nun imam hatip liselilere yönelik ifadelerin "ayrımcılık" niteliğinde olduğu gerekçesiyle, 150 bin lira idari para cezası uygulanmasına hükmetti.
- Pride filminin gösterimini gerçekleştirmek isteyen BEKSAV üyeleri ve izleyicilerinden 8 kişi gözaltına alındı.

- Savcılık “Mahalle” adlı filme ait olduğunu iddia ettiği ham görüntülere dayanarak Selçuk Kozağaçlı hakkında iddianame hazırladı. Emniyet bu görüntülerin nasıl elde edildiğini açıklayamadı.
- Koma Pel solisti İlyas Arzu’ya “müzik eğitimi vermek gerekçesiyle örgütsel propaganda yapmak” suçlamasıyla 6 yıl 3 ay hapis cezası verildi. Aynı davada yargılanan sanatçı Jiyan Savcı ise beraat etti.

Temmuz

- Şair Ahmet Telli’ye 2017 yılında bir basın açıklamasında şiir okuduğu gerekçesiyle yargılandığı davada 10 ay hapis cezası verildi. Ceza ertelendi.
- Türkiye’de rap müzik yapan Azeri asıllı şarkıcı Asya Alizade, bir klibinde “esrar gibi” ibaresi kullandığı gerekçesiyle ikinci kez gözaltına alındı. Alizade aynı suçlamayla 27 Mayıs günü gözaltına alınıp 30 Mayıs’ta serbest bırakılmıştı.
- Müzisyen Onur Şener cinayeti davasında tutuklu sanık İlker Karakaş ve Ali Gündüz’e 25’er yıl hapis cezası verildi. Gerekçeli kararda mahkeme başkanı tutuklu üç sanıktan Semih Soyalp’in beraat etmesine şerh koydu.
- 7 Eylül 2022’de Eskişehir’deki Odunpazarı Modern Müze’de (OMM) ziyarete açılan “Yas ve Haz” sergisi, LGBTİ+ nefretinin hedefi oldu, sergi hakkında soruşturma başlatıldı.

Ağustos

- Tarsus Tiyatro Günleri programında bulunan Yıldızlar Altında Yaz Eğlencesi oyunu hakkında Tarsus Belediye Meclisi’nin AKP’li üyesi Abdurahman Altınsucu suç duyurusunda bulundu. AKP’li meclis üyesinin iddiasına göre oyunda müstehcen ifadeler kullanılıyordu ve dini değerler aşağılanıyordu. Suç duyurusunun ardından Mersin Valiliği bir açıklama yayınlarak oyun hakkında inceleme başlatıldığını duyurdu.
- Ankara Kocatepe Camisi’nde moda çekimi yaptıkları için gözaltına alınan iki kişi sorgularının ardından adli kontrolle serbest bırakıldı. Konuyla ilgili haberler hakkında erişim engeli kararı verildi.
- İstanbul’da düzenlenen operasyonda, Heijan, BIG ve CAC olarak bilinen üç rap şarkıcısı gözaltına alındı. Muti adlı rapçi hakkında ise yakalama kararı çıkarıldı. Operasyonun gerekçesi rapçilerin bir klipte silah görüntülerinin yer alması olarak açıklandı.
- Müzisyen Emel Çiftçi, Diyarbakır’da hastaneye giderken gözaltına alındı. Ankara merkezli bir soruşturma kapsamında ifadesi alınan sanatçı tutuklandı. Emel Çiftçi yürüttüğü kültür sanat faaliyetleriyle "örgüt üyesi" olmak ve "örgüt yöneticiliği" yapmakla suçlanıyor.

Eylül

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin Artİstanbul Feshane’de açtığı Ortadan Başlamak adlı sergi milli ve manevi hassasiyetleri gerekçe gösteren muhafazakâr grupların protestosuna ve saldırı girişimine uğramıştı. İstanbul başsavcılığı, İBB’nin Feshane sergi

hakkında halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme ve aşağılama suçundan soruşturma açtı.

- Müzisyen Kadir Çat, daha önce iki kez hakkında soruşturma açılmasına neden olan “Kemal Pir” adlı şarkısı nedeniyle yine gözaltına alındı. “Örgüt propagandası” gerekçesi ile gözaltına alınan Çat, ifadesinin alınmasının ardından serbest bırakıldı.
- Grup Yorum’un çalışmalarını yürüttüğü İdil Kültür Merkezi’ne sabah saatlerinde düzenlenen operasyonda, grup üyelerinden 10’u gözaltına alındı.
- Türkiye Komünist Partisi (TKP) Kocaeli Özgürlük Semt Evi’nin düzenlediği Pardon adlı filmin gösterimi polis tarafından basıldı. Ferhan Şensoy’un yazdığı, Mert Baykal’ın yönettiği 2005 yapımı Pardon filminin gösterimi başladıktan sonra çevik kuvvet ekipleri alana gelerek gösterimi durdurdu ve 13 kişiyi gözaltına aldı. Filmde, bir yanlış anlaşılma sonucu gözaltına alınan üç arkadaşın hikâyesi anlatılıyordu.
- Şarkıcı Tan Taşçı, Musa Orhan’a ‘hakaret ettiği’ gerekçesiyle yargılanan Ezgi Mola’ya destek verdiği için 1300 TL para cezasına çarptırıldı.
- Müzisyen Ferhat Tunç’un sosyal medya paylaşımları nedeniyle “halkı kin ve düşmanlığa tahrik” suçlamasıyla yargılandığı davanın 16. Duruşması görüldü. Mahkeme yurt dışında yaşayan Tunç hakkındaki yakalama emrinin infazının beklenmesine hükmetti. Ferhat Tunç savunmasını 22 Eylül 2021 tarihinde görülen 10. duruşmada yazılı olarak yapmıştı.
- Sanatçılar Ezgi Mola, Hazal Kaya, Melek Mosso ve Farah Zeynep Abdullah’a dava açıp para talep eden cinsel saldırı faili Musa Orhan’ın, Farah Zeynep Abdullah’a açtığı ikinci davada savcı 2 yıl 4 ay hapis cezası istedi.
- Bilim Estetik Kültür ve Sanat Araştırmaları Vakfı (BEKSAV) Eşbaşkanı Ahmet Uçar, diğer Eşbaşkan Canan Kaplan gibi Sabiha Gökçen Havalimanı’nda gözaltına alındı. Soruşturma dosyalarında gizlilik kararı olan Uçar ve Kaplan, ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD), KAOS GL’nin kısa filmi için şikâyetçi olduklarını duyurdu. Filmin yapımcısı NORR Film’e yönelik bulunulan şikâyette, alınan izin ticari reklam izni olmasına rağmen videonun Kamu Spotu başlığıyla sunulması gerekçe gösterildi.
- Çağdaş Hukukçular Derneği’nin (ÇHD) tutuklu Genel Başkanı Selçuk Kozağaçlı, yurtdışında gösterime giren “Mahalle” isimli filmin senaryo ekibinde yer aldığı için “terör örgütü propagandası yapmak” suçlamasıyla açılan davada beraat etti.
- Grup Yorum’un bir yıldır tutuklu bulunan beş üyesi için çıkarıldıkları mahkemede tahliye kararı verildi. Sanatçılara yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol şartı kondu.

Ekim

- Sinemacı Sibel Tekin davasında iki bilirkişi raporuna rağmen, mahkeme bilgisayar incelemesi istedi.
- Mücadele Birliği Gazetesi bürosu, Ayışığı Ekin Sanat Derneği ve çalışanlarının evlerine yaptığı baskında aralarında Madımak Katliamı Hafıza Merkezi projesinin illüstratörü ve çizer Sena Şat ile Önsöz Kültür Sanat Dergisi’nin Genel Yayın Yönetmeni Songül Yücel’in de bulunduğu beş kişi gözaltına alındı.

- Sinema sanatçısı İlyas Salman hakkında Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan için ‘ucuz adam’ dediği gerekçesiyle hakaret iddiasıyla dava açıldı.
- Munzur Festivali’ne katılan müzisyen Şevin’e soruşturma açıldı.
- Kürtçe şarkı nedeniyle düğüne operasyon: 23 gözaltı!

Kasım

- Grup Yorum’un çalışmalarını yürüttüğü İdil Kültür Merkezi’ne polis baskını düzenlendi. Baskında sekiz Grup Yorum üyesi ile o sırada orada bulunan bir ziyaretçileri gözaltına alındı.
- Kürt sanatçılara tehdit meclis gündeminde: HEDEP’li vekiller son yıllarda Kürt kültürüne, Kürtçe’ye ve Kürtçe sanata yönelik baskının tehdit boyutuna ulaştığını bu nedenle Meclis araştırması açılmasını istedi.
- Cizre Kaymakamlığı’ndan konser yasağı: Salona mühür vurdular.
- Mayıs ayında Mersin’de gözaltına alınan 11 kişi hakkında, HDP’li olmaları ve dinledikleri Kürtçe şarkılar nedeniyle “örgüt üyeliği” suçlamasıyla iddianame hazırlandı.
- Adana’da Merxas Viyan’ın (İlyas Arzu) “Şoreşgerên gelê me (Halkımızın devrimcileri)” şarkısı gerekçesiyle açılan “örgüt propagandası” soruşturmasında takipsizlik kararı verildi.
- Haziran ayında Tatvan Kaymakamlığı’nın kararı gerekçe gösterilerek yasaklanan “Haylo Dîsa Tevlihev bû” adlı oyuna ilişkin kaymakamlığın herhangi bir yasak kararının olmadığı, Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (HEDEP) Bitlis Milletvekili Hüseyin Olan’ın verdiği yazılı soru önergesine verilen yanıt ile ortaya çıktı.
- Yaşadığı işkenceyi anlattığı “Faşizmin Gizli İşkencehanelerinde Direniş ve Zafer” adlı kitabı nedeniyle “örgüt propagandası” suçlaması ile yargılanan Ayten Öztürk ikinci duruşmada beraat etti.
- Şair Fadıl Öztürk ve eşi Berrin Bicek Öztürk sosyal medya paylaşımları nedeniyle gözaltına alındı.
- Farah Zeynep Abdullah, Musa Orhan’ın açtığı hakaret davasında ifade verdi.
- Adalet Bakanlığı, hakkındaki davalar nedeniyle Almanya’da yaşamak zorunda kalan sanatçı Ferhat Tunç hakkında kırmızı bülten çıkarılması talebinde bulundu.
- Cezaevinde Kürtçe şarkı eşliğinde halaya bir ay disiplin cezası verildi.
- İranlı oyuncu Shailin Asadollahi İstanbul’da gözaltına alındı. Shailin Asadollahi, serbest bırakıldıktan sonra kadın dayanışmasına teşekkür etti.
- Camide moda çekimi yapan yönetmen ve model beraat etti
- Müzisyen Onur Şener davasında beraat eden sanığa istinafta ceza verildi.

Aralık

- Adalet Bakanı: Arka Sokaklar dizisi hakkında soruşturma açılacağından kimsenin kuşkusu olmasın
- İstinaf mahkemesi, ‘Ben Uçtum Sen Kaldın’ belgeselinde görüntü yönetmenliği yaptığı sırada gözaltına alınıp tutuksuz yargılanan sinemacı Özay Şahin hakkında verilen 1 yıl 13 ay hapis cezasını onadı.
- Savcı, müzisyen Onur Şener’in katillerinin üçü için de “kasten öldürme” cezası istedi.

- Yedi yıl önce yayınladığı şarkı nedeniyle 22 Aralık'ta bir kez daha gözaltına alınan rap sanatçısı Şehinşah, serbest bırakıldığını sosyal medya hesabından "Ne şarkıymışsın..." diyerek duyurdu.
- Müzisyen Ali Baran'a Cumhurbaşkanı'na Hakaret suçlamasıyla dava açıldı.

SINIR DIŞI KARARLARI, YURT DIŞI YASAKLARI, VİZE ENGELLERİ

DıŐ politikada ortaya çıkan sorun ve krizlere ve iktidarın dıŐ politik sorunları iç politika malzemesine dönüştürme eğilimine bağlı olarak sanatçıların maruz kaldığı yeni bir sorun da yurt dıŐ yasakları ve vize engelleri oldu. Özellikle Haziran ayında sanatçılar konser için vize almakta zorlanırken yabancı uyruklu sanatçıların ülkede sanatlarını icra etmesi de gittikçe zorlaŐıyor. Sınır dıŐ kararlarının sanatçıların hayati tehlike içinde olacakları ülkelere gönderilmek üzere alınması ciddi bir sorun olarak önümüzde duruyor. 2023 yılında **6 sanatçı vize** alamadığı için yurtdıŐındaki etkinliğini iptal etmek zorunda kalırken **5 sanatçı sınır dıŐ** edildi, **1 sanatçıya ise yurtdışına çıkış yasağı** kondu.

2023 TÜRKİYE'DE SANATSAL İFADE ZGRLę RAPORU

2023 yılında vize engelleri, yurtdıŐ yasakları ve sınırdıŐ kararları sanatsal ifade özgürlüğüne karşı önemli bir engel oldu.

6 vize engeli

5 sınır dışı kararı

1 yurtdışına çıkış yasağı

SANAT ZGRLęN
İZLEME PLATFORMU
— SÖZ —

Ocak

- İranlı ressam Arezuo Yaghoubi, Fethiye'de gözaltına alındı, hakkında sınır dışı kararı verildi.

Mart

- Almanya'da yaşayan Kürt müzisyen Ali Baran, albüm çalışması için geldiği İstanbul'da gözaltına alındı. İfadesi alındıktan sonra yurt dışına çıkış yasağı şartıyla serbest bırakıldı.

Nisan

- Nisan ayında Twitter adresinden yaptığı paylaşımlar gerekçe gösterilerek gözaltına alınan İran asıllı rapçi Ohash hakkında sınır dışı edilme kararı alındı.

Mayıs

- Türkiye'de rap müzik yapan Azeri asıllı şarkıcı Asya Alizade hakkında, kliplerinde uyuşturucu madde kullanımını özendirdiği iddiasıyla İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma başlatıldı. Soruşturma kapsamında yabancı uyruklu olduğu ve suça karıştığı gerekçesiyle ülkesine gönderilmek üzere geri gönderim merkezine teslim edildi. Oradaki koşulların çok kötü olduğunu belirten sanatçı 29 Mayıs günü serbest bırakıldı.

Haziran

- Müzisyen Volkan Konak ve ekibinin Almanya'da düzenleyecekleri konser için yaptıkları vize başvurusu reddedildi.
- Almanya konsolosluğu sanatçı Onur Akın'ın vize talebini reddetti.

Temmuz

- Almanya'daki müzik okulundan kabul alan 17 yaşındaki Güneş Tunçkiran, 25 Temmuz'da başlayacak eğitim vize sorunuyla karşı karşıya kaldı.

Eylül

- Tiyatrocu Ali Pouransari İran'a gönderilmek isteniyor. İran'da Mahsa Jîna Emînî'nin öldürülmesinin ardından Abadan'daki eylemlere katılan ve bir yıl cezaevinde kalan tiyatrocu Ali Pouransari, Kanada'ya gitmek için Türkiye'ye gelmişti. Tiyatrocu vize işlemleri için gittiği İstanbul Göç İdaresi'nde tutuklanarak Tuzla Geri Gönderme Merkezine (GGM) sevk edildi.
- Cezaevinden 30 yıl 6 ay sonra tahliye edilen Kürt yazar Abdulmenaf Osman hakkındaki sınır dışı edilme ve idari gözlem kararlarına karşı yapılan itirazlar reddedildi. Rojava'nın Heseke kentli doğumlu Abdulmenaf Osman, 30 yıl 6 aylık mahpusluktan sonra 3 Eylül Pazar günü Manisa Akhisar T Tipi Kapalı Cezaevi'nden tahliye edilmişti.
- Kalt'ın Podcast'ı podcast programının Almanya ve Hollanda turnesi, Almanya'nın gösteriyi yapacak ekibe vize vermemesi nedeniyle iptal edildi.

Ekim

- Fenerbahçe USA Derneği'nin ABD'deki balosunda konser vermesi planlanan Hande Yener vize alamadı. Yener'in yerine Gülşen'in konser vereceği açıklandı.
- Avrupa Kültürüne Katkı Ödülünü alan sinemacı Kutluğ Ataman vize alamadı.

TELİF HAKKI İHLALLERİ/KAZANIMLARI

Sanatçıların Türkiye'de uğraşmak zorunda oldukları en önemli meselelerden biri de telif hakkı sorunu olarak karşımıza çıktı. Sanatçılar telif hakkı gasplarında genellikle sosyal medya üzerinden uyarı yapma yolunu seçti. Bireysel hak aramada nadiren açılan davalardan biri Kasım ayında tazminat kararı ile sonuçlandı. Ankara 5. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi emsal bir karar vererek izinsiz kullanım için 60 bin lira telif ödeme cezası verdi. Sektörel hak aramada ise Mayıs ayında turizm tesislerinde müzik telifi üzerine olumlu gelişmeler de yaşandı.

Mayıs

- MHP Adıyaman milletvekili adayı İsmail Gümüş, kendisiyle aynı ismi taşıyan yazarın Hançer adlı kitabını yeniden bastırarak sahiplendi.
- Müzisyen Ahmet Aslan, Muharrem İnce'nin Cumhurbaşkanlığı seçim çalışmaları sırasında eserini rızasını almadan kullandığını açıkladı.
- Sibel Can, 12 eserinin izinsiz ve hukuka aykırı şekilde dijital mecralarda kullandığı iddiasıyla Raks Müzik Şirketi'ne dava açtı.
- Müzik Yorumcuları Meslek Birliği (MÜYORBİR) başkanı Burhan Şeşen, 2023 yılı sonuna kadar 20 bin turizm tesisinin lisanslanacağını duyurdu.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Kemal Sunal'ın ailesinin açtığı 'telif hakkı' davasının kısmen kabulünü haklı buldu. 10 yıldır devam eden davada Sunal ailesine telif hakkı ödenecek.

Temmuz

- Sezen Aksu'nun resmi Youtube kanalındaki şarkılarını ve kliplerini 'embed kod' yöntemiyle kendi sitesinde paylaşan Düğün Buketi adlı firmaya açtığı dava sonuçlandı. yedi yıldır süren davayı Düğün Buketi kazandı.

Eylül

- Oyuncu Erdal Beşikçioğlu, Netflix'e Behzat Ç. Bir Ankara Polisiyesi'ni izinsiz yayınladığı iddiasıyla dava açtı.
- Müzisyen Deniz Tekin, şarkısını izinsiz kullanan İYİ Partili Ümit Özlale'ye tepki gösterdi.

Kasım

- Türkücü ve söz yazarı Ogün Şaybak, bestelediği bir eseri izinsiz kullandığı gerekçesiyle türküçü Engin Tabakçioğlu'na açtığı davada 60 bin lira telif kazandı.

MEKÂNSAL KISITLAMALAR

Sanatın, özellikle performansa dayalı müzik, tiyatro gibi sanat dallarının özgürce icra edilebilmesi için gerekli olan şartlardan biri de sanatçının kamuyla buluşabileceği uygun mekânların sağlanmasıdır. Özellikle İstanbul'da geçtiğimiz yıllarda kapanan tiyatro sahneleri, kültür merkezleri bu anlamda bir gerilemeye neden oldu; ardından siyasi kararlarla belediyelerin salon tahsisleri de sanatçılar üzerinde bir kısıtlama aracı olarak kullanıldı.

Ocak

- Mem û Zin tiyatro oyunu İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden ambargo yedi.
- Ankara Birlik Tiyatrosu'nun Mahsuni Şerif oyununa Ereğli Belediyesi salon tahsisini reddetti.

Mart

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) Ramazan etkinlikleri için kuracağı etkinlik alanı Üsküdar Belediyesi tarafından engellendi.

Aralık

- Kızıl Goncalar dizisinin Bayrampaşa Medresesi ve Siyasal Vakfı binalarına ait mekân izinleri iptal edildi. İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü iptal gerekçesi olarak Kızıl Goncalar'la ilgili oluşan kamuoyu baskısını ve RTÜK'ün inceleme başlatmasını gösterdi. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ise dizinin Darülaceze binasına ait çekim izinlerini "toplumsal huzuru" korumak için iptal ettiğini açıkladı.

GREV, EYLEM, ÖRGÜTLÜ DİRENİŞ

Örgütlenme hakkına yönelik baskı ve kısıtlamalar Türkiye'de her alanda karşımıza çıkarken sanat alanındaki örgütlenme sorunları da önceki yıllara oranla artarak 2023 yılında da kendisini hissettirdi. Yılın bu anlamda olumlu gelişmesi Ekim ayında seslendirme sanatçılarının asgari ücret dahi alamadıklarını açıklayarak iş bırakma eylemi düzenleyebilmeleri oldu. Bu eylemin ötesinde sanat alanındaki örgütler ve platformlar basın açıklaması yayınlarak mücadele etmeye çalıştılar.

Temmuz

- Art İstanbul Feshane'de yer alan "Ortadan Başlamak" isimli sergi 'LGBTİ propagandası' yaptığı iddiasıyla hedef gösterilerek provokatif eylemlerle protesto edildi. Serginin Küratörü Feyyaz Yaman açıklama yaptı: "Sanata Yönelik Saldırıları Karşısında Taviz Vermeyeceğiz"
- Sendikalar, siyasi partiler ve vakıflardan oluşan 90 örgüt, ortak bir bildiriyle festivallere, konserlere ve sanata yönelik yasaklamaları kınadı, mücadele çağrısı yaptı.

- Dedalus Kitap'ın dokuz kitabını yapay zekâ desteğiyle yayımlaması üzerine, Çevirmenler Meslek Birliği (ÇevBir) "çevirmen maliyetinin" her zaman göze battığına yönelik bir açıklama yaptı.
- Müzisyen Apolas Lermi'nin, Gümüşhane'nin Kürtün ilçesindeki Kadırğa Yayla Şenlikleri'nde vereceği konserin MHP'li Özkürtün Belediyesi tarafından iptal edilmesi festival katılımcıları tarafından protesto edildi.

Ağustos

- Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS), yayınevi çalışanlarının sorunlarına destek olmak için bir açıklama yayınladı. Açıklamada yayınevi çalışanları, sendikalarına üye olmaya davet edildi.
- Çevirmenler Meslek Birliği (ÇevBir), İthaki Yayınevi'nden tazminatsız işten çıkarılan yayınevi çalışanlarına destek çağrısı yaptı.

Eylül

- Türkiye İşçi Partisi (TİP), İBB'nin Artıstanbul Feshane'de açtığı Ortadan Başlamak adlı sergiye yönelik saldırılara ve soruşturmaya tepki gösteren bir açıklama yayınladı. Açıklamada "Kültür-sanat emekçileri yalnız değildir" dendi.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) çalışanları, Belediye-İş Sendikası önünde protesto eylemi yaptı. Şehir Tiyatroları'nın da dâhil olduğu grev, sendikanın işverenle anlaşması sonucu iptal edilmişti.
- İstanbul Modern'e ücretsiz halk gününe getirdiği kısıtlamayı kaldırma çağrısı yapıldı. Sanatçılar ücretsiz halk günü uygulamasının tüm gün uygulanması için imza topluyor.

Ekim

- Seslendirme sanatçıları iş bırakma eylemi yaptı: "Asgari ücret bile alamıyoruz"

Aralık

- LGBTİ+ Aileleri ve Yakınları Derneği'nden "Benim Çocuğum" Belgeseli İçin Dayanışma Çağrısı
- Yönetmen Çayan Demirel'e verilen hapis cezasının iptali için 99 isimden çağrı.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ KAZANIMLARI

Sanatsal ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına karşı yürütülen mücadele, çoğu olayda arzulandığı biçimde sonuç vermedi. Hukuki mücadele yoluyla elde edilen geri kazanımlar, etkinliklerin ilan edilen tarihte yapılamaması nedeniyle "geç gelen adalet" kapsamına girdi. Benzer bir kazanım 2023 yılının en net sansür olayında yaşandı. 60. Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde gösterim programından siyasi baskı nedeniyle çıkartılan "Kanun Hükmü", jüri üyelerinin, diğer yarışma filmlerinin yapım ve yönetmenlerinin direktmesi sonucu festivalin iptaline giden bir sürece neden oldu. Bu kazanım sansürün tüm ülke gündemine çıkarılması, görünür kılınması ve sansürün olduğu bir sanatsal etkinliğin yapılamayacağını göstermesi açısından önemliydi.

Çağdaş Gazeteciler Derneği (ÇGD) Bursa şubesi ise 2023 “Sansüre Karşı Direniş” ödülü “Kanun Hükümü” belgeselinin yönetmeni Nejla Demirci’ye verdi.

Ağustos

- Mezopotamya Kültür Merkezi’nin 16 Ekim 2021’de yasaklanan Kürtçe Konser ile ilgili açılan davada mahkeme Kadıköy Kaymakamlığı’nın hak ihlali yaptığına hükmetti. Mahkeme kararına göre yasak ifade özgürlüğüne aykırı.
- 2014 yılında yazdığı ‘Babacım babacım’ isimli şarkısı nedeniyle ceza alan ve hükmün açıklanması geri bırakılan müzisyen Erdal Güney’in ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verildi.
- Tiyatroların Erişilebilirliği Projesi tamamlandı. Proje, özel tiyatro mekânları ve faaliyetlerinin daha erişilebilir ve kapsayıcı hâle gelmesi için yürütülüyor.

Eylül

- Hedef gösterildiği için iptal edilmek zorunda kalınan Yeniden Buluşacağız sergisinde gösterilecek olan İmroz’un 1964 Belleği isimli belgesel gösterime açıldı.

Ekim

- İptal ettiği Altın Portakal’ı aralık ayında yapmak isteyen Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı Muhittin Böcek’in sinemacılarla toplantısından “Sansüre geçit yok” kararı çıktı.
- Yüzyüzeyken Konuşuruz grubunun solisti Kaan Boşnak’tan sonra, gitaristi Can Tunaboş da kadına şiddetle suçlandı. Grubun konserleri iptal edildi.
- Tacizle suçlanan Mustafa Preşeva’nın Ankara Film Festivali jüri üyeliği, sinema, tiyatro ve TV sektöründe çalışan kadınların tepkisi nedeniyle sonlandırıldı.
- Musa Orhan’ın açtığı hakaret davası sanatçı Hazal Kaya lehine sonuçlandı.
- Yayınevi emekçilerinin kötü çalışma koşullarını ve ekonomik sorunlarını sıralayan Yayınevi Emekçileri Platformu, emekçilere birlik olma çağrısı yaptı.

Kasım

- Çağdaş Gazeteciler Derneği (ÇGD) Bursa şubesi 2023 “Sansüre Karşı Direniş” ödülü 60. Antalya Altın Portakal Film Festivali’nde sansüre uğrayan “Kanun Hükümü” belgeselinin yönetmeni Nejla Demirci’ye verildi.
- Anayasa Mahkemesi (AYM), tiyatro sanatçısı ve yazar Orhan Aydın’a, Reza Zarrab hakkında yaptığı Twitter paylaşım sebebiyle verilen manevi tazminat kararına “ifade özgürlüğünün ihlali” dedi.
- “İlk Tiyatrom İlk Konserim” projesi 449 kişiye ulaştı, hedef 15 bin kişi.

Aralık

- Kaos GL’nin tehditler nedeniyle kaldırdığı filme iki Kristal Elma ödülü verildi.

- Oyuncu Görkem Ece Ercan, görüntü yönetmeni Baybars Tekin'e açtığı cinsel saldırı davasını kazandı.

RÖPORTAJLAR

Mart

- [Feyza Akınerdem: "RTÜK: Türkiye Rahatsızlık Enstitüsü"](#)
- [Kenan Kocatürk: Muzır Kurulu'nun Kararlarını Akıl Tutulması Olarak Görüyorum!](#)
- [Çiler Dursun: Kültürel Hegemonya Kurmak, Siyasi Hegemonya Kadar Kolay Değil](#)

Nisan

- [Avukat Can Ekinci: Rüyası Bölünenler'in Toplatma Kararı AYM'de de Kaldırılmazsa AİMH'e Gideceğiz](#)
- [Gazeteci Aslı Uluşahin: Partiler Kültürün Kendi Özerk Varlığını Tanıma Uğraşında Olmalı](#)

Haziran

- [Parşömen Edebiyat Dergisi Yayın Yönetmeni Onur Çalı: 16 Yıllık Serüvenin Sonu](#)

Eylül

- [Avukat Erselan Aktan: Konser Yasakları Caydırıcı Etki Yaratmayı Amaçlıyor](#)

Ekim

- [Sanat İşkolu Platformu: Güzel Sanatlar İş Kanununa İhtiyaç Var](#)
- [Türkiye Yazarlar Sendikası'na Sorduk: Yazarlar Kitlesele Eylem Yapabilir mi?](#)
- [Müzik-Sen Sorduk: 120 Bin Müzisyen Bir Araya Gelebilir mi?](#)

Kasım

- [Yayınevi Emekçileri Platformu'na Sorduk: Birlik çağrınız Sonuç Verdi mi?](#)

BASINDA SÖZ PLATFORMU

- Evrensel - Tuğba Sivri: Sanata uygulanan her baskı aynı zamanda yaşam hakkıyla bağlantılı
Yayın Tarihi – 20 Nisan 2023
<https://www.evrensel.net/haber/487993/tugba-sivri-sanata-uygulanan-her-baski-ayni-zamanda-yasam-hakkiyla-baglantili>
- Evrensel – Sanatsal ifade özgürlüğü raporları

Yayın Tarihi – 23 Nisan 2023

<https://www.youtube.com/watch?v=l2JXXSwUlo>

- Bianet – Geçen hafta Türkiye'de sanatsal ifade özgürlüğüne dair neler oldu?
Yayın Tarihi: 30 Mayıs 2023
<https://bianet.org/haber/gecen-hafta-turkiye-de-sanatsal-ifade-ozgurlugune-dair-neler-oldu-279592>
- Reportare - Sansür ve yasakların günlüğü
Yayın Tarihi - 9 Mayıs 2023
https://www.youtube.com/watch?v=3ONbaxsaInA&ab_channel=Reportare
- Evrensel - "Kutuplaşma"nın sanata yansıması
Yayın Tarihi: 30 Mayıs 2023
<https://www.evrensel.net/haber/491163/kutuplasmanin-sanata-yansimasi-genis-aci>
- BirGün Gazetesi - Gerici baskı ve dayatma, omuz omuza asılacak
Yayın Tarihi: 15 Haziran 2023
<https://www.birgun.net/haber/gerici-baski-ve-dayatma-omuz-omuza-asilacak-445537>
- Gazete Duvar - SÖZ Platformu'ndan Türkiye'de sanatsal ifade özgürlüğü raporu
Yayın Tarihi: 3 Temmuz 2023
<https://www.gazeteduvar.com.tr/soz-platformundan-turkiyede-sanatsal-ifade-ozgurlugu-raporu-haber-1626540>
- Artı Gerçek - SÖZ Platformu, Türkiye'de sanatsal ifade özgürlüğü raporunu yayınladı: İhlaller yükselişte
Yayın Tarihi: 3 Temmuz 2023
<https://artigercek.com/kultur-sanat/soz-platformu-turkiyede-sanatsal-ifade-ozgurlugune-dair-rapor-yayinladi-256257h>
- T24 - Söz Platformu'ndan Türkiye'nin sanatsal ifade özgürlüğü raporu: Baskılar giderek artıyor
Yayın Tarihi: 4 Temmuz 2023
<https://t24.com.tr/haber/soz-platformu-ndan-turkiye-nin-sanatsal-ifade-ozgurlugu-raporu-baskilar-giderek-artiyor,1118330>
- Sivil Sayfalar - SÖZ Platformu, Türkiye'de Sanatsal İfade Özgürlüğüne Dair Rapor Yayınladı
Yayın Tarihi: 4 Temmuz 2023
<https://www.sivilsayfalar.org/2023/07/04/soz-platformu-turkiyede-sanatsal-ifade-ozgurlugune-dair-rapor-yayinladi/>
- Diken - Rapor: Sanatçılara baskı politikaları artarak devam etti
Yayın Tarihi: 4 Temmuz 2023
<https://www.diken.com.tr/rapor-sanatcilara-baski-politikalari-artarak-devam-etti/>
- Bianet - "Sanata ve sanatçılara yönelik baskı ve yasaklar giderek artıyor"

Yayın Tarihi: 4 Temmuz 2023

<https://bianet.org/haber/sanata-ve-sanatcilara-yonelik-baski-ve-yasaklar-giderek-artiyor-281095>

- İzmir ART - SÖZ: 2023'ün İlk Altı Ayında 37 sanatçı yargılandı
Yayın Tarihi: 4 Temmuz 2023
<https://www.izmir.art/tr/soz-2023-un-ilk-alti-ayinda-37-sanatci-yargilandi>
- Gaziantep Sabah Gazetesi - Türkiye'de sanatsal ifade özgürlüğünde ihlaller yükselişte
Yayın Tarihi: 4 Temmuz 2023
<https://gaziantepsabah.com/guncel/turkiyede-sanatsal-ifade-ozgurlugunde-ihlaller-yukseliste/152846>
- Rûdaw - Türkiye'de sanatsal ifade özgürlüğü raporu açıklandı
Yayın Tarihi: 5 Temmuz 2023
<https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/turkey/050720237>
- Karar - Sanat karnemizin altısı zayıf ikisi pekiyi
Yayın Tarihi: 5 Temmuz 2023
<https://www.karar.com/kultur-sanat-haberleri/sanat-karnemizin-altisi-zayif-ikisi-pekiyi-1766060>
- Kocaeli Detap Gazetesi - Türkiye'de Sanatsal İfade Özgürlüğüne Dair Rapor Yayınlandı
Yayın Tarihi: 6 Temmuz 2023
<https://www.kocaelidetay.com/turkiyede-sanatsal-ifade-ozgurlugune-dair-rapor-yayinlandi-1748-haberi>
- Deutsche Welle - Festival ve konser iptalleri: Kültürel gettolaşma uyarısı
Yayın Tarihi: 18 Temmuz 2023
<https://www.dw.com/tr/festival-ve-konser-iptalleri-kültürel-gettolaşma-uyarısı/a-66257268>
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti / 9. Köy - Sanatsal özgürlüğümüz ne durumda?
Yayın Tarihi: 6 Eylül 2023
<https://9koy.org/sanatsal-ozgurlugumuz-ne-durumda.html>
- BirGün Gazetesi - Son 2 haftada 6 sanatçıya gözaltı
Yayın Tarihi: 7 Eylül 2023
<https://www.birgun.net/haber/son-2-haftada-6-sanatciya-gozalti-466647>
- BirGün Gazetesi – Bir Bakışta Konser Yasakları (video haber-röportaj)
Yayın Tarihi: 25 Aralık 2023
<https://youtu.be/YvkORTORJt8>